

عترت

اهل بیت به خاندان رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) اطلاق می‌شود.

فهرست مندرجات

۱ - اهل بیت در قرآن و روایت

۲ - صفت اهل بیت

۳ - منظور از اهل بیت

۴ - واژه اهل بیت در آیت

۴.۱ - سوره قصص

۴.۲ - سوره دهر

۴.۳ - سوره احزاب

۵ - بررسی آیه تطهیر

۵.۱ - تاکیدات آیه تطهیر

۵.۲ - اراده خداوند به اذنب رجس

۵.۳ - استعمال لفظ رجس در قرآن

۵.۴ - اختلاف مصداق اهل بیت در آیه

۶ - آیاتی در شأن اهل بیت

۶.۱ - آیه مونت

۶.۲ - آیه میاهله

۶.۳ - آیه کلمت

۶.۴ - دیگر آیات

۷ - پانویس

۸ - منبع

اهل بیت در قرآن و روایت

عترت طاهرین (علیهم السلام) بر اساس **آیت قرآن** و **حدیث متواتر ثقلین**، همتای **قرآن** بوده، و **تمسک** به یکی از آن دو، بدون دیگری، مساوی با ترک هر دو ثقل است و دستیابی به دین کامل، تمسک به هر دو ثقل است. قرآن و عترت، عصاره **نبوت** و تداوم بخش **رسالت** هستند که **هدایت** بشر را تا قیامت تضمین می‌کنند.

[۱] تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۱۳۲.

صفت اهل بیت

قرآن، اسلام مکتوب است و اهل بیت اسلام ناطق.

قرآن، راه است و اهل بیت، رهبر.

قرآن، قانون است و اهل بیت قانون‌شناس و مجری قانون.

قرآن مشعل است و **امام**، مشعل‌دار و قرآن، کتاب حکمت است و اهل بیت الگوی **حکمت**.

منظور از اهل بیت

اهل بیت به معنای خاندان رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) می‌باشد. مراد از اهل بیت، **حضرت امیر مؤمنان (علیه السلام)**، **حضرت فاطمه (سلام الله علیها)** و یازده فرزند **معصوم** ایشان، از **امام حسن مجتبی (علیه السلام)** تا **حجة بن الحسن العسکری (علیه السلام)**، است که خداوند وجود آنان را از **گناه** و لغزش، معصوم و از هرگونه **پلیدی** آشکار و نهان، پاک

قرار داده است.
[\[۱۱\] احزاب/سوره ۳۳، آیه ۳۳.](#)

اهل بیت (علیهم السلام) در پرتو منزلت و مقام بلندی که نزد [خداوند متعال](#) دارند از احکام و ویژه‌های برخوردارند.

واژه اهل بیت در آیت

در این تحقیق، این موضوع بررسی می‌شود که آیا اهل بیت (علیهم السلام) و ویژگی‌های آنها در [قرآن](#) بیان شده است؟ درباره این موضوع باید گفته شود که کلمه «اهل بیت» در قرآن در سه آیه آمده است.

← سوره قصص

آیه اول: [سوره قصص آیه ۱۲](#)، «هَلْ أُنْتَلِكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ».
[\[۱۲\] قصص/سوره ۲۸، آیه ۱۲.](#)

این آیه اشاره به قصد [حضرت موسی \(علیه السلام\)](#) دارد، زمانی که طفل صغیری بوده و شیر هیچ دایه‌ای را در کاخ [فرعون](#) قبول نمی‌کرد. خواهر موسی به آنها گفت: «آیا مایلید که من شما را بر خانواده‌ای که [دایه](#) و [پرستار](#) این طفل شوند؛ راهنمایی کنم». اهل بیت در این آیه دارای هیچ ابهامی نیست چون آن کسی که در [خانواده](#) دایه و پرستار طفل است؛ [مادر](#) خانواده است.

← سوره دهر

آیه دوم، در [سوره هود آیه ۷۳](#) آمده است که: «قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَتُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ»
[\[۱۳\] هود/سوره ۱۱، آیه ۷۳.](#)

بعد از آنکه [خداوند](#)، بشارت داشتن [فرزند](#) را به [ساره](#) همسر [حضرت ابراهیم \(علیه السلام\)](#) داده است او به خاطر پیروی خود و همسرش متعجب شده و [فرشتگان](#) به او گفته‌اند: «آیا از کار [خدا](#) متعجب هستی که [رحمت](#) و [برکت](#) [خداوند](#) مخصوص شما اهل بیت رسالت است». اهل بیت در این آیه نیز دارای هیچ ابهامی نیست و شامل خاندان و خانواده حضرت ابراهیم (علیه السلام) است.

← سوره احزاب

آیه سوم: در [سوره احزاب آیه ۳۳](#) آمده است که: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» «براستی که [خداوند](#)، می‌خواهد پلیدی را از شما اهل بیت بزدايد و كمالاً پاک و پیراسته‌تان نماید».
[\[۱۴\] احزاب/سوره ۳۳، آیه ۳۳.](#)

با بررسی و [تفسیر](#) و [شان نزول](#) و [سیاق آیت](#) فوق، در می‌یابیم که در دو آیه اول، مراد از «اهل بیت» مشخص بوده و دارای هیچ ابهامی نیست. اما با بررسی سیاق آیه سوم و [شان نزول](#) آن می‌توان فهمید که این آیه در مقام بیان مسئله مهمی درباره «اهل بیت» است.

بررسی آیه تطهیر

برای بررسی این آیه، چند نکته را باید مورد توجه قرار داد:

← تأکیدات آیه تطهیر

[آیه تطهیر](#) دارای سه تأکید است.
الف. حرف «ان» که در پی آن «مای» حصر آمده و دلالت دارد که [طهارت](#) منحصر در اهل بیت است.
ب. «لام» تأکید که بر سر کلمه «بذهب» آمده تا از ازاله کامل تمام [گناهان](#) و [معاصی](#) از اهل بیت پرده بردارد.
ج. جمله «بطهرکم تطهیرا» که در آخر این آیه آمده تا بفهماند، طهارت برای اهل بیت، کامل و به دور از هرگونه شائبه و [شبهه](#) است.
[\[۱۵\] محمد کاظم، محمد جواد، اهل بیت رهبران الهی، ص ۱۷.](#)

این سه تأکید نشان می‌دهد که «اهل بیت» خانواده عادی و معمولی نیستند و دارای خصوصیات منحصر به فرد می‌باشند.

← اراده خداوند به اذهاب رجس

اراده [خداوند](#) در جمله «انما یرید الله...» بر فعل او، یعنی «اذهاب رجس»، و «[تطهیر](#)» تعلق گرفته و چنین اراده‌ای جز [اراده تکوینی](#) نیست چرا که [اراده تشریحی](#) به فعل دیگران تعلق خواهد گرفت نه به فعل صاحب [اراده](#)، همچنین [سیاق آیه](#) در مقام [مدح](#) و [ستایش](#) اهل بیت است و اگر این اراده تشریحی بود؛ مختص به گروه خاصی نبود و این مدح و ستایش نیز موردی نداشت.

← استعمال لفظ رجس در قرآن

با ملاحظه موارد استعمال لفظ «رجس» در قرآن

[۷] مائده/سور ۵، آیه ۹۰.

[۸] انعام/سور ۶، آیه ۱۲۵.

[۹] یونس/سور ۱۰، آیه ۱۰۰.

می‌توان گفت: این لفظ هم شامل **پلیدی** محسوس و ظاهری می‌شود و هم شامل آلودگی معنوی و نامحسوس.

[۱۰] ره توشه راهیان نور، ویژه محرم ۱۳۷۷، مقاله سیمای اهل بیت در قرآن و سنت، ص ۳۵.

شکی نیست که مقصود «رجس» در آیه تطهیر (که با الف و لام نیز آمده) شامل تمام گناهان می‌شود.

[۱۱] تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۲۹۷.

← اختلاف مصادیق اهل بیت در آیه

درباره مصادیق اهل بیت در آیه تطهیر بین **شیعه** و **سنی** اختلاف نظر وجود دارد.

علماء اهل تسنن با توجه به معنای لغوی «اهل بیت»، آیه را به خانواده و **همسران پیامبر** تفسیر می‌کنند.

[۱۲] سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور، ج ۵، ص ۱۹۶.

اما در پاسخ باید گفت که درست است. در **کتاب‌های لغت**، کلمه «اهل بیت» به معنای اهل خانواده (اعم از **پدر**، **مادر**، فرزندان و...) و **خاندان** آمده است.

[۱۳] راغب‌اصفهانی، مفردات راغب اصفهانی، ذیل ماده اهل، ص ۲۹.

اما سیاق **آیه تطهیر** نشان می‌دهد که «اهل بیت» در این آیه افراد خاص از خانواده هستند و شامل **همسران پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله سلم)** نمی‌شود چون اگر شامل آنها می‌شد لازم بود ضمیر «عنکم» که **مذکر** است به «عنکم» تبدیل شود.

[۱۴] طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۶، ص ۴۸۴.

علاوه بر آن **روایات** که تبیین کننده مجهولات و تأویل کننده **متشابهات قرآن** هستند؛ استفاده می‌شود که در این قسمت از آیه (مانند بعضی از **آیات**) جداگانه نازل شده است و به هنگام

[۱۵] طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۶، ص ۴۸۴.

و روایات به وضوح، مصداق «اهل بیت» در این آیه را بیان کردند.

[۱۶] طبری، تفسیر طبری، ج ۲، ص ۷۰۵.

طبری در تفسیر خود «۱۷» **حدیث** و **جلال‌الدین سیوطی**،

[۱۷] سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور، ج ۵، ص ۱۹۹.

در **الدر المنثور**، «۱۴» حدیث را نقل نموده‌اند که **سند** همه آنها به **صحابه** و **تابعین** (همچون: **ابوسعید خدری**، **انس بن مالک**، **ابو اسحاق**، **ابو هریره**، **ابو حمزه**، **سعد بن وقاص**، **علی بن**

حسین، **عائشه**، **ابن عباس** و...) منتهی می‌گردند.

بر طبق این **احادیث**، پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله وسلم) **کساء** یا **عباء** بر سر پنج تن (پیامبر، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام) افکند و **ام سلمه** که قصد ورود به آن را

داشت؛ منع نمود و این جمله را فرمود: «خداایا! اینان اهل بیت من می‌باشند، پروردگارا! پلیدی را از آنها دور ساز».

[۱۸] ری شهری، محمد، اهل بیت در کتاب و سنت، ج ۱، ص ۳۵.

[۱۹] شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۵.

آیت زیادی در **شأن** و **منزلت** «اهل بیت» نازل شده است تا جایی که **ابن عباس** روایت کرده که درباره **علی (علیه السلام)** به تنهایی، سبید آیه نازل شده است.

[۲۰] حیثی، الصواعق المحرقة، فصل ۳، باب ۹، ص ۷۶.

و برخی دیگر گفته‌اند: که ربع **آیات قرآن** در مورد اهل بیت می‌باشند.

[۲۱] موسوی، سید عبدالحسین، المراجعات، ص ۴۸.

و از باب نمونه «۶۰» آیه را با **شأن** نزول ذکر کرده‌اند که به اعتراف بزرگان **اهل سنت** درباره اهل بیت نازل شده است.

آیاتی در شأن اهل بیت

در این جا به نمونه‌هایی از آیات که **شیعه** و **سنی** در آن اتفاق نظر دارند که درباره اهل بیت نازل شده را ذکر می‌نمائیم:

← آیه مؤت

خداوند متعال می‌فرماید: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ لُجْرًا إِلَّا الْوَدْعَةَ فِي الْقُرْبَى»

[۲۲] شوری/سور ۴۲، آیه ۲۳.

«به مردم بگو! برای تبلیغ و رسالت، پاداش از شما نمی‌خواهم؛ مگر مودت و دوستی خویشانم».

صحیح مسلم و صحیح بخاری و مسند احمد بن حنبل و تفسیر ثعلبی همگی از این عجل نقل کرده‌اند که وقتی این آیه نازل شده **مسلمانان** از پیامبر سوال کردند؛ اقربای شما چه کسانی هستند؟ **پیامبر** فرمود: آنها **علی و فاطمه** و دو فرزندانشان (**حسن و حسین**) هستند.

[۲۳] ری‌شهری، محمد، اهل بیت در کتب و سنت، ص ۴۰.

[۲۴] حسن بن محمد مظفر، دلایل الصدق، ج ۲، ص ۱۱۹.

← آیه مباهله

خداوند در سوره آل عمران آیه ۶۱ می‌فرماید: «فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنفُسَنَا وَ أَنفُسَكُمْ...»

[۲۵] **آل عمران/سوره ۳، آیه ۶۱**

پس هر کس با تو در مقام **مجالله** برآید درباره **عیسی**، بعد از آنکه به **وحی** خدا بر احوال او آگاهی یافتی با او بگو: بیایید و ما و شما با فرزندان و زنان خود به **مباهله** برخیزیم...».

مفسرین شیعه و سنی اتفاق نظر دارند که لفظ «ابنائنا» اشاره به **امام حسن و امام حسین** و لفظ «نساءنا و نساءکم» به ترتیب به **فاطمه زهرا** (سلام الله علیها) و **حضرت علی (علیه‌السلام)** شامل می‌شود. مسلم و **ترمذی** در کتب‌های خود در باب فضایل علی (علیه‌السلام) از **سعید بن وقاص** روایت کرده‌اند: وقتی که این آیه نازل شده پیامبر، علی و فاطمه و حسن و حسین را فراخواند و سپس فرمود: خداوندا، اینان **اهل من** می‌باشند.

[۲۶] حسن بن محمد مظفر، دلایل الصدق، ج ۲، ص ۱۳۵.

← آیه کلمات

قرآن، داستان توبه **حضرت آدم** را چنین بیان می‌کند: «فتلقى آدم من ربه كلمة فتاب عليه انه هو التراب الرحيم»

[۲۷] **بقره/سوره ۲، آیه ۳۷**

حضرت آدم از پروردگارش کلماتی را فرا گرفت پس **توبه** او را پذیرفت، همانا **خداوند** توبه پذیر و **مهربان** است.

جلال‌الدین سیوطی در تفسیر «الدر المنثور» در ذیل همین آیه از **ابن عباس** روایت کرده که گفت از **رسول خدا** درباره کلمات که حضرت آدم از **خداوند** دریافت کرد و موجب پذیرش توبه شد سوال کردم، **پیامبر** فرمود: «حضرت آدم به حق **محمد** و علی و فاطمه و حسن و حسین از **طلب بخشش** کرد و خداوند هم پذیرفت».

[۲۸] **سیوطی**، جلال‌الدین، تفسیر در المنثور، ج ۱، ذیل آیه.

← دیگر آیات

آیاتی که در شأن اهل بیت به خصوص درباره حضرت علی (علیه‌السلام) نازل شده، بسیار زیاد است ما برای اختصار فقط به آدرس سوره‌ها و **آیات** اکتفا می‌کنیم:

آیت برات،

[۲۹] **توبه/سوره ۹، آیه ۱**

آیه سقایة الحاج،

[۳۰] **توبه/سوره ۹، آیه ۱۹**

آیه صالح المؤمنین،

[۳۱] **تحریم/سوره ۶۶، آیه ۴**

آیه حکمت،

[۳۲] **بقره/سوره ۲، آیه ۲۶۹**

آیه بینه،

[۳۳] **هود/سوره ۱۱، آیه ۱۷**

آیه صد یقول،

[۳۴] **حدید/سوره ۵۷، آیه ۱۹**

آیه نور،

[۳۵] **حدید/سوره ۵۷، آیه ۲۸**

آیه انذار،

[۳۶] **شعراء/سوره ۲۶، آیه ۲۱۴**

آیه مرج البحرین،

[۳۷] **الرحمن/سوره ۵۵، آیه ۱۹۲۲**

آیه نجوی،

[۳۸] **مجادله/سوره ۵۸، آیه ۱۲**

آیه سابقون،

[۳۹] **واقعه/سوره ۵۶، آیه ۱۰۱**

آیه محبت،

[۴۰] **مریم/سوره ۱۹، آیه ۹۶**

[۴۱] **مائده/سوره ۵، آیه ۵۴**

آیه انفاق،

[۴۲] **بقره/سوره ۲، آیه ۲۷۴**

آیه حبل الله،

[۴۳] **آل عمران/سوره ۳، آیه ۱۰۳**

آیه راسخن در علم

[۴۴] آل عمران/سوره ۳، آیه ۷.

آیه ولایت،

[۴۵] مائده/سوره ۵، آیه ۵۵.

آیه علم الکتب،

[۴۶] رعد/سوره ۱۳، آیه ۴۳.

اهل الذکر،

[۴۷] نحل/سوره ۱۶، آیه ۴۳.

....و

گوشه‌های از شأن و منزلت اهل بیت را در قرآن به رشته تحریر در آوردم و هیچ کس را قادر به انکار این آیه نیست، و تمام **فرق مسلمین** اعم از **شیعه** و **سنی** به این واقعیت **اعتراف** دارند که اهل بیت (علیهم السلام) حلقه ناگسستگی قرآن هستند و قرآن بدون اهل بیت و اهل بیت بدون قرآن، نمی‌توانند این کشتی پرتلاطم هدایت را به مقصد برسانند.

[۴۸] جویری، تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۱۷۶.

[۴۹] مکارم‌شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۲۴۳.

[۵۰] بحرانی، سیدهاشم، تفسیر بحرانی.

[۵۱] سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور.

[۵۲] طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۱، ص ۳۸۷.

پانویس

۱. ↑ تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۱۳۲.

۲. ↑ احزاب/سوره ۳۳، آیه ۳۳.

۳. ↑ قصص/سوره ۲۸، آیه ۱۲.

۴. ↑ هود/سوره ۱۱، آیه ۷۳.

۵. ↑ احزاب/سوره ۳۳، آیه ۳۳.

۶. ↑ محمد کاطم، محمد جواد، اهل بیت رهبران الهی، ص ۱۷.

۷. ↑ مائده/سوره ۵، آیه ۹۰.

۸. ↑ انعام/سوره ۶، آیه ۱۲۵.

۹. ↑ یونس/سوره ۱۰، آیه ۱۰۰.

۱۰. ↑ ره توشه راهیان نور، ویژه محرم ۱۳۷۷، مقاله سیمای اهل بیت در قرآن و سنت، ص ۳۵.

۱۱. ↑ تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۲۹۷.

۱۲. ↑ سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور، ج ۵، ص ۱۹۶.

۱۳. ↑ راغب‌اصفهانی، مفردات راغب اصفهانی، ذیل ماده اهل، ص ۲۹.

۱۴. ↑ طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۶، ص ۴۸۴.

۱۵. ↑ طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۶، ص ۴۸۴.

۱۶. ↑ طبری، تفسیر طبری، ج ۲، ص ۷۵.

۱۷. ↑ سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور، ج ۵، ص ۱۹۹.

۱۸. ↑ ری‌شهری، محمد، اهل بیت در کتب و سنت، ج ۱، ص ۳۵.

۱۹. ↑ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۵.

۲۰. ↑ حیثی، الصواعق المحرقة، فصل ۳، باب ۹، ص ۷۶.

۲۱. ↑ موسوی، سیدعبدالحسین، المراجعات، ص ۴۸.

۲۲. ↑ شوری/سوره ۴۲، آیه ۲۳.

۲۳. ↑ ری‌شهری، محمد، اهل بیت در کتب و سنت، ص ۴۰.

۲۴. ↑ حسن بن محمد مظفر، دلائل الصدق، ج ۲، ص ۱۱۹.

۲۵. ↑ آل عمران/سوره ۳، آیه ۶۱.

۲۶. ↑ حسن بن محمد مظفر، دلائل الصدق، ج ۲، ص ۱۳۵.

۲۷. ↑ بقره/سوره ۲، آیه ۳۷.

۲۸. ↑ سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور، ج ۱، ذیل آیه.

۲۹. ↑ توبه/سوره ۹، آیه ۱.

۳۰. ↑ توبه/سوره ۹، آیه ۱۹.

۳۱. ↑ تحریم/سوره ۶۶، آیه ۴.

۳۲. ↑ بقره/سوره ۲، آیه ۲۶۹.

۳۳. ↑ هود/سوره ۱۱، آیه ۱۷.

۳۴. ↑ حدید/سوره ۵۷، آیه ۱۹.

۳۵. ↑ حدید/سوره ۵۷، آیه ۲۸.

۳۶. ↑ شعراء/سوره ۲۶، آیه ۲۱۴.

۳۷. ↑ الرحمن/سوره ۵۵، آیه ۱۹۲۲.

۳۸. ↑ مجالده/سوره ۵۸، آیه ۱۲.

۳۹. [↑ واقعه/سوره ۵۶، آیه ۱۱](#)
۴۰. [↑ مریم/سوره ۱۹، آیه ۹۶](#)
۴۱. [↑ مائده/سوره ۵، آیه ۵۴](#)
۴۲. [↑ بقره/سوره ۲، آیه ۲۷۴](#)
۴۳. [↑ آل عمران/سوره ۳، آیه ۱۰۳](#)
۴۴. [↑ آل عمران/سوره ۳، آیه ۷](#)
۴۵. [↑ مائده/سوره ۵، آیه ۵۵](#)
۴۶. [↑ رعد/سوره ۱۳، آیه ۴۳](#)
۴۷. [↑ نحل/سوره ۱۶، آیه ۴۳](#)
۴۸. [↑ حویزی، تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۱۷۶](#)
۴۹. [↑ مکارمشیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۲۴۳](#)
۵۰. [↑ بحرانی، سیدهاشم، تفسیر بحرانی.](#)
۵۱. [↑ سیوطی، جلال‌الدین، تفسیر الدر المنثور.](#)
۵۲. [↑ طباطبایی، محسن، تفسیر المیزان، ج ۱۱، ص ۳۸۷](#)

منبع

پایگاه اندیشه قم
فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم‌السلام، ج ۱، ص ۷۶۲

رده‌های این صفحه: [اهل بیت](#) | [تفسیر](#) | [شان نزول](#) | [قرآن شناسی](#) | [موضوعات قرآنی](#) | [واژگان قرآنی](#)